

1

El manuscrit i el plagi

EL MANUSCRIT ESTAVA FORÇA GASTAT, TACAT I REBREGAT. A les cantonades s'hi apreciaven foradets, qui sap si produïts per dentetes esmolades de ratolins. Se'l veia vell, però desproveït de pedigrí: vulgars fulls de paper, i no pas la mena de pergamins o papirs que contenen els tresors cobejats per arqueòlegs o bibliòfils. La lletra era enèrgica, petita, inclinada a la dreta i francament irregular, com si l'autor hagués engendrat aquell devesall de mots i frases empès per una inspiració sublim i romàntica.

Era el segon dia de gener. La Chantal Picó, que encara arrossegava la ressaca de Cap d'Any, va limitar-se a preguntar:

–Què és això?

L'Étienne Merseuil, company de la Chantal a l'editorial Abscondita de París, va respondre:

–Una novel·la.

–I què vols que en faci, d'aquest patracol?

–Dona-li un cop d'ull.

–I per què jo? No hi ha cap més editor, en aquesta casa?

–Perquè està escrit en català.

La Chantal va agafar el manuscrit que li allargava l'Étienne i el va sospesar. El formaven un centenar de pàgines gargotejades per les dues cares, relligades amb un fil gruixut, clapejades de taques de diverses tonalitats marronoses. Cafè? Oli de llauna de tonyina? Quètxup? En va llegir el títol, al capdamunt del primer full:

«L'AVENC DE JOSHUA».

No li va passar pel cap que *Joshua* és com s'escriu, en hebreu, el nom de Jesús de Natzaret. El contacte amb aquells fulls cruixits i ressecs no li va causar cap por, ni generar la mínima angoixa, ni desencadenar calfreds d'emoció o plaer. En palpar-los, la Chantal tampoc no va intuir el vol de cap ocellot de mal averany –com la majoria de la gent, creia que els objectes inanimats són inofensius i hi tractava ignorant que poden ser portals esbatanats, segons els casos, cap al paradís o l'infern.

Ara bé: els mots, les frases, els paràgrafs i els capítols que integraven *L'avenc de Joshua*, imbricant-se en un entrellat d'esdeveniments impensats i situacions rocambolesques, estaven proveïts de potencialitats desorbitades. Contenien un *best-seller* mundial, una trilogia de pel·lícules candidates als Oscars, amors apassionats, banyes igualment apassionades, un procés judicial per plagi, els rars gustos estètics de dos *capos* de la màfia calabresa, un parell de xantatges i quatre assassinats. Tot un futur tan inesperat com estrambòtic era implícit en aquella pila de papers mal cal·ligrafiats, com un jeroglífic que desxifraria només qui sabés adreçar-hi una mirada prou penetrant.

Aquest no era el cas de la Chantal, però.

–I què vols? –va contestar–. Que m'ho llegeixi?

–És clar –va respondre l'Étienne–. Ets editora! O no?

–Au, va! Som al segle XXI. Em pensava que la literatura guixada a mà s'havia extingit en temps de Marcel Proust.

–El manuscrit me'l va lliurar una àvia la setmana passada: un record de família que data del segle XIX, obra d'un avantpassat d'origen català. Segons ella, és una obra mestra que l'editorial Abscondita no pot obviar! Ens pot fer multimilionaris!

–No m'afaito pas, jo –va somriure la Chantal–. Però fa anys que tinc la regla.

–Encara?

Una grapadora va sortir volant i l'Étienne la va esquivar.

–No estàs d'humor, oi? –va dir–. Ressaca de Cap d'Any? A veure: m'importa un rave, si t'empasses o no aquesta llau-na. Però ocupa't de la iaia. És una tal Marie Vencini i deu tenir cent anys, pel cap baix.

–Ha de tornar?

–Li vaig demanar un mes de coll per donar-li resposta.

–Un mes? Ja te la dono ara: no.

La Chantal va llençar *L'avenc de Joshua* a la paperera. I va encistellar: no endebades hi tenia forçapràctica. L'Étienne va arronsar les espatlles.

–És el teu problema.

–Soc especialista a tractar amb autors creguts, malcarats i torracollons. Aquesta vellarda me la cruspí en cinc minuts.

–No ho dubto.

La Chantal va oblidar el manuscrit de l'any de la picor i es va concentrar en l'apartat de novetats literàries del web d'una editorial italiana.

ARA QUE HEM COMPLETAT AQUEST BREU PRÒLEG, CALDRÀ ANAR A PAMS. En primer lloc, convé presentar la que

serà protagonista d'aquesta història: la Chantal Picó i Dubois. Tenia trenta-sis anys i era, com els cognoms indiquen, mig catalana mig francesa. Son pare, malgrat dir-se Alfred, no només no tenia cap vincle familiar amb el famós meteoròleg, sinó que, com a membre d'una associació d'hotelers del Maresme, havia participat anys enrere en una mobilització de protesta davant de TV3, després que una errònia previsió de gota freda i calamarsades arruïnés una prometedora campanya de Setmana Santa. Sa mare, Claire Dubois, era una pintora mediocre, la carrera de la qual havia rebut les influències, per etapes successives, de pintors com Cézanne, Pissarro o Modigliani, per assolir, ja prop de la jubilació, la transició de l'impressionisme al cubisme.

–Què et sembla, aquesta guitarra? –li havia etzibat a sa filla, una tarda d'estiu, a la terrassa d'un xalet de Cadaqués.

–Ni Picasso ni Braque no l'haurien feta millor –havia respost la Chantal, sorneguera.

Escolaritzada al Liceu Francès de Barcelona, havia crescut en un ambient de perfecte bilingüisme. Després de completar el grau de Traducció i Interpretació i fer dos anys sabàtics a Austràlia i al Canadà, havia encetat una carrera professional escarransida i dispersa per diverses editorials barcelonines.

Alhora, la vida sentimental de la Chantal Picó havia estat igualment escarransida, però menys dispersa. Es podria resumir en un nom: Thomas Picard i Marcè. A la inversa d'ella, era fill de pare francès i mare catalana. Ella l'havia conegut als setze anys i se n'havia enamorat a l'instant, fascinada per la seva enèrgica i musical recitació d'uns versos de la *Fedra*, de Jean Racine. Va ser una atracció fatal i nefasta, de la qual encara en patia les conseqüències dues dècades després.

El Thomas Picard va marcar tota la vida emocional i sexual de la Chantal amb un regust amarg. Tres cops la Chantal hi va mantenir una relació estable –per períodes no van superar mai els deu mesos–, i els tres cops tot plegat va acabar com el rosari de l’aurora. El Thomas la va abandonar als vint anys, la va engegar als vint-i-sis i, als trenta-quatre, li va posar les banyes amb una joveneta de nom Cecília. Cal entrar en detalls? No, per ara: tothom entén el que és una relació amorosa tòxica-obsessiva-malaltissa i el que significa per a una jove sensible i romàntica ser menyspreada, esmicolada i reduïda a pols per la mateixa parella tres cops –tres!–, en el curs de divuit anys. Com que el Thomas Picard serà el coprotagonista d’aquesta història, hi haurà ocasió més endavant per donar detalls de la seva turbulenta i dissortada relació amb la Chantal.

Per ara, n’hi ha prou de contar que la tercera i darrera d’aquestes ruptures amb el Thomas explica que la Chantal Picó fos a l’editorial Abscondita de París el dia 2 de gener, amb ressaca, i hi rebés, de mans de l’Étienne Merseuil, el manuscrit de *L’avenc de Joshua*. Tot va ser fruit de l’atzar. L’endemà mateix d’assabentar-se de la ignominiosa traïció del Thomas, es va trobar, a la safata d’entrada del Gmail, un missatge en què Abscondita publicava una oferta de feina: plaça per a editor en pràctiques, que s’ocuparia de traduccions de la literatura de l’Europa mediterrània i de Sud-Amèrica, a canvi d’un sou miserable per als estàndards francesos, però acceptable per als catalans. París? «Per què no?», va rumiar la Chantal, si del que es tractava era de fugir del sinistre record del Thomas Picard i obrir la ment a nous destins? «No diuen que la ciutat de la llum és allà on comença tot el que és bo? On van trobar recer contra el filisteisme i la grolleria Balzac, Picasso i Hemingway?»

Tres entrevistes *online* i dues setmanes després, una tarda de primavera, la Chantal s'instal·lava en un apartament de trenta-cinc metres quadrats al 19ème arrondissement, davant del parc Buttes-Chaumont. Per 850 euros al mes, disposaria de cuina americana, sofà llit, un balconet amb vista a la tofa dels castanyers del parc i dues finestres acarades a un celobert ombrívol, envaït de coloms llardosos. La virtut de la cofurna és que es trobava a només dotze estacions de metro de l'editorial, situada al barri de Saint-Germain-des-Prés, a la riba esquerra del Sena.

La feina va resultar senzilla, entretinguda i notablement desproveïda d'estrès. El propietari-fundador de la casa era Yves Chevreux, un lletraferit de cinquanta anys que, imbuït d'història i filosofia medieval, n'havia triat el nom en referència al *Deus Absconditus* –'Déu amagat'–, noció teològica extreta del llibre d'Isaïes que sintetitza la impossibilitat de conèixer la divinitat, ateses la seva infinitud i perfecció. Anàlogament, l'editorial de Chevreux restava amagada a les llibreries i el públic en general, i sobrevivia amb títols poc coneguts que circulaven pel vell circuit de les recomanacions de bocaorella, anyenc ancestre dels *influencers* i Instagram. S'especialitzava en traduccions, i la Chantal s'ocuparia de descobrir nous valors a l'Europa del sud i Hispanoamèrica. L'equip de l'empresa el formaven vuit persones, i la seva estratègia quedava definida amb una sola afirmació: no existia el Departament de Màrqueting. Sense la pressió dels venedors professionals, els editors podien relaxar-se, buscar bons títols i assolir uns nivells de vendes modestos però suficients per practicar el qui dia passa, any empeny.

La Chantal s'hi va trobar a gust de seguit. Els companys eren simpàtics i la feina de passar el rasclat a llibres italians, espanyols, portuguesos, xilens i fins i tot grecs, a la

recerca i captura del geni *absconditus*, resultava interessant. Un dels seus primers llibres, d'un autor milanès, va resultar un èxit inesperat i fins li va valer una prima. A les estones lliures s'entretenia amb la seva passió –la literatura clàssica francesa–, amb un canvi d'orientació en relació amb gustos anteriors, però. En lloc de les tirades exuberants de Racine o els exabruptes romàntics de Jean Rostand i Victor Hugo, una Chantal decebuda en amors i ferida pels dards de la dissort va derivar cap als moralistes, amb qui s'identificava per un escepticisme que, de tan exacerbat, confrontava amb el pur cinisme. Gaudia de La Rochefoucauld, Chamfort, Vauvenargues i La Bruyère. Però el més savi de tots li semblava Blaise Pascal, aquell que va sentenciar: «Qui vulgui conèixer la vanitat de l'home només ha de considerar les causes i els efectes de l'amor. La causa n'és un no-sé-què i els efectes són espantosos». Era impossible un resum més brillant de la seva traumàtica relació amb el Thomas Picard.

Bibliòfila com era, París va esdevenir un paradís per a ella. Si a Barcelona ja havia endegat una col·lecció d'edicions de clàssics dels segles XVII i XVIII, la va continuar a París, dins de les seves modestes possibilitats econòmiques. Es va fer amiga d'alguns llibreters de vell dels encants de la porta de Batignolles on va comprar, a preu no prohibitiu, una obra preciosa: el patracol de la *Histoire comique des États et Empires de la Lune*, de Cyrano de Bergerac, en l'edició il·lustrada de Jacques Desbordes, Amsterdam, 1709.

Com que els objectes inanimats, per més interessants que siguin, mai no donen prou escalfor als éssers humans –som mers animals, al capdavant–, la Chantal també va adquirir un parell de cadells de gat. Al primer, negre com el carbó, li va posar Toulouse, i al segon, amb ratlles de tigre de Malàisia i el pit blanc, Lautrec. Amb trenta-quatre anys, convençuda com estava que mai no concebria vida dins seu,

ni de forma artesanal ni via Dexeus, va considerar el conglomerat Toulouse-Lautrec com el millor sucedani d'un parell de fills, ocasionalment amorosos i fàcils de tenir contents amb coixins de plomes, un plat de pinso i moixaines escadusseres. Eren vivaços, divertits i posseïen aquell punt enigmàtic molt ben descrit pel sempre subtil Michel de Montaigne: «Quan jugo amb el meu gat, com puc saber que ell no m'està utilitzant per passar l'estona, més que no pas jo l'utilitzo a ell?». Els moixos passaven la nit amb ella i, de matinada, mentre emetien plàcids roncs i li fregaven els bigotis a les galtes, el nas i els pòmuls, la Chantal rumiava: «Aquests seran els únics mascles de la meua vida».

Aquest lloable propòsit no va durar gaire. Li calien l'afecte, la mirada tendra i l'alleujament físic. Després d'un parell de flirts esporàdics pescats en un pub del barri, va encetar una història més o menys estable amb un jove anomenat Pascal, però no pas de cognom, com el cèlebre filòsof i matemàtic jansenista, sinó de nom. El Pascal Deschamps era alt, corpulent i guapíssim; tenia ulls negres flamejants, mans aspres i deu anys menys que ella. A la Chantal li agradava emular la Madonna, la Demi Moore i tantes dones alliberades de l'heteropatriarcat masclista que han optat per cercar homes objecte juvenets, musculosos i amb culets ben botits. I d'això es tractava: el Pascal era –malgrat el seu cognom rural– el típic fracassat escolar de *banlieue* parisenca: treballava de missatger d'Amazon, havia estat implicat en merders de drogues des d'adolescent, era malbaratador, apassionat, rialler i refractari als continguts de l'escola republicana francesa, ignorava a què es dedicava Flaubert i estava convençut que Stendhal era una marca de dentífrici. «I què?», barrinava la Chantal. Al capdavall, no buscava en ell converses intel·lectuals, sinó satisfacció sexual. I la hi donava. I tant!

Així es van escolar els primers vuit mesos de l'estada de la Chantal a París: en un delicat equilibri entre Blaise Pascal i Pascal Deschamps, l'editorial Abscondita i un gat mitològic amb dos caps anomenat Toulouse-Lautrec. Era feliç? No. Era dissortada? Tampoc. Amb el Thomas Picard arrambat a Barcelona, difuminat en un boirós segon terme, havia reeixit a atènyer un cert estat d'ataràxia estoica, de la mena que preconitzava un altre dels seus ídols: François de la Rochefoucauld.

I és en aquest punt que, el segon dia de l'any, l'Étienne Merseuil havia lliurat a la Chantal Picó el manuscrit de *L'avenc de Joshua*.

UN COP ENLLESTIDA AQUESTA BREU PERÒ IMPRESCINDIBLE DIGRESSIÓ, cal tornar al moment en què arrenca aquesta història, en un despatx de l'editorial Abscondita de París. La Chantal va treballar fins a dos quarts de set, es va aixecar, va posar ordre al maletí i els seus ulls van topar amb la paperera, on havia encistellat el manuscrit. Va recuperar *L'avenc de Joshua*, es va preguntar si no havia estat massa dura i va optar per donar-li una oportunitat amb la tècnica de la frase assenyalada a cegues. Va aclucar els ulls, va fullejar, va bellugar el dit índex i el va aturar. Va llegir:

«La vida no és sinó una llarga agonia, després de la mort de l'amor».

Va corrugar les celles, ho va rellegir i va repassar algunes frases anteriors i posteriors. «No està del tot malament», va rumiar, i va deixar el patracol sobre una pila de mecanoscrits de l'escriptori.

L'endemà, *L'avenc de Joshua* havia quedat colgat sota set noves novel·les. Al cap d'una setmana, ja estava il·localitzable. Si els autors coneguessin l'estat de les taules dels editors, el noranta-nou per cent dels aspirants a novel·listes d'èxit ho deixarien córrer i esmerçarien els seus esforços a esdevenir figures mundials en filatèlia o pesca amb canya.

Va escolar-se un mes plujós i ensopit. Un migdia a primers de febrer, el Cédric, el recepcionista, va anunciar a la Chantal la visita d'una tal Marie Vencini.

–Vencini? No sé qui és.

–Una iaia. Deu tenir cent anys, pel cap baix.

Aquesta descripció la va dur a la conversa amb l'Étienne i a *L'avenc de Joshua*. Va rebre l'anciana a la porta del despatx, la va convidar a seure i en va fer una primera valoració: el Cédric exagerava –ella no li hauria posat més de noranta-cinc anys. Va somriure i li va oferir un cafè o un te.

–No cal, gràcies. He vingut per feina.

La veu de Marie Vencini li va sobtar: rica, neta, matissada i musical. Si l'hagués sentida per telèfon, hauria pogut atribuir-la a una noieta de vint anys. Pel que fa al físic, es podria descriure així: era tota ella una mena d'enorme arruga composta d'arrugues més petites, de diferents mides i en posicions distintes: les arrugues fines de les galtes, les fondes del front, les penjants de la gola i les protuberants dels braços. El nas, la boca i les orelles quedaven difuminats entre les onades d'arrugues, que també es confonien amb els cabells a blens grisos i blancs. La fesomia era quelcom d'amorf i tumefacte, on destacaven només uns ulls negríssims, lluents i vivaços.

–Entesos –va respondre la Chantal–. Vostè dirà.

–Jo? És vostè, qui ha d'enraonar. Els vaig dur una novel·la.

Incòmoda, la Chantal va fugir d'estudi:

–Vostè parla amb una mica d’accent... És...

–Soc nascuda a França, senyoreta. Però amb ascendència italiana.

–Ja m’ho semblava.

El cos de la Marie Vencini podia estar força deteriorat, però el coco –com la veu– funcionava com un rellotge. Va insistir:

–S’ha llegit el llibre?

–En realitat, vostè no me’l va lliurar. Va enraonar amb un col·lega meu, que...

–Sí. L’Étienne Merseuil.

–Ell no estava segur de la llengua en què estava escrit i... Seca i autoritària, la Marie Vencini va tallar:

–Jo l’hi vaig dir: en català.

–Ah! Vostè el parla, el català?

–No.

–Aleshores, com ho sap?

–El meu avi afirmava tenir ascendència catalana. No és un cas estrany, al sud d’Itàlia. Tot plegat ve de l’edat mitjana i l’època dels reis d’Aragó.

–Entesos. L’hi puc confirmar: *L’avenc de Joshua* està escrit en català.

–Però no l’ha llegit!

–Mmm. No volia engegar abans d’haver intercanviat impressions amb vostè. M’interessa conèixer la seva percepció. Primer de res: per què suposa que cal publicar-la?

La senyora Vencini va alçar les celles, estupefacta, i després va amollar una rialla burleta. I va replicar:

–Perquè és una obra mestra.

La Chantal no va trontollar pel to ferm, de perfecta seguretat, de la iaia: no endebades qualsevol editor topa de mitjana amb vuit o deu obres mestres inèdites a la setmana, segons opinió de llurs autors.

–Com ho sap, si no l’ha llegida?

–En això té raó, veu? Però l’avi, que encara entenia el català, se la sabia quasi de memòria i me n’havia contat alguns episodis. Li parlo de París, anys quaranta, durant l’ocupació nazi. La vida era dura, amb la Gestapo espiant a cada cantonada. Les aventures de *L’avenc de Joshua* em distreien millor de la crua realitat que no pas les novel·letes futuristes de Jules Verne o les rocambolesques de Ponson du Terrail.

–Aleshores, el seu avi no n’és l’autor?

–No, no. Deu ser un avantpassat de l’avi, no sé en quin grau. *L’avenc de Joshua* ve a ser una mena d’història autobiogràfica. I una cosa li puc dir amb precisió absoluta: l’època en què se situa l’acció. Entre el 1861 i el 1862.

–Com n’està tan segura?

–El narrador participa a l’expedició d’un militar català al sud d’Itàlia, poc després de la seva conquesta per part de Garibaldi. Es tracta d’un general molt famós: Joseph Borge.

–Mai no n’havia sentit parlar.

–De debò? Als llibres d’història d’Itàlia sempre se l’esmenta, juntament amb un famós bandoler: Carmine Crocco.

A la Chantal, tot plegat li sonava a xinès, tret d’una cosa: el nom *Carmine* aplicat a un mascle. Anys enrere l’havia vist als crèdits d’*Apocalypse Now*. «*Music by: Carmine Coppola.*» Més endavant va esbrinar que es tractava del pare –no pas la mare!– de Francis Ford Coppola.

–I no té més dades? Ha mostrat el manuscrit a cap parent?

–No en tinc, de parents. Cap ni un. Quan jo estiri la pota, la nissaga dels Vencini s’extingirà amb mi. Seré «la darrera mohicana».

–Ah! Per això vol deixar rere seu un *best-seller* immortal...
Aliena al sarcasme, la vella va replicar:

–Tornaré el mes que ve, i espero que compleixi. Té un llibre espantant entre mans. No desaprofiti l’ocasió!

–Em permet una pregunta, senyora?

–Digui.

–Per què ha honorat aquesta modesta editorial amb el privilegi de publicar la seva magnífica novel·la?

Amb total naturalitat, Marie Vencini va respondre:

–Vaig consultar les Pàgines Grogues. La seva era la primera, per ordre alfabètic: Abscondita.

Dit això, Marie Vencini va tocar el dos, deixant al despatx un estrany buit i un parell de preguntes. Una: encara existeixen, les Pàgines Grogues? Dues: és un servei exclusiu de la companyia telefònica per als més grans de noranta anys?

A la Chantal se li va encomanar una inquietud rara. No parlava mai d’afers de l’editorial amb el Pascal Deschamps, per allò que els porcs no aprecien les margarides, però aquella nit, mentre posava al forn dues pizzes quatre formatges, va observar:

–Avui he xerrat amb una iaia superarrugada per una novel·la.

–I és bona?

–Ni idea. És un manuscrit del segle XIX.

–Uf! Que vell. No deu ser de Molière?

Ella va renunciar a explicar que Molière era contemporani de Lluís XIV i no havia escrit mai cap novel·la. El Pascal ho va reblar:

–Doncs aprofita. Un manuscrit de l’any de la picor sempre val pasta. L’altre dia vaig sentir en un vídeo de TikTok que un quadre redescobert d’un altre cretí del segle XIX, Picasso, l’han venut per vint milions d’euros.

La Chantal va somriure: un esperit simple com el del Pascal era just el que li calia per foragitar totes les cabòries.

Van fer un parell d'esplèndids claus i l'endemà, amb cara ri-
allera i cutis fresquíssim, va agafar el metro cap a l'editorial
sense recordar-se de la Marie Vencini.

Al cap de dues setmanes, l'Yves Chevreux li va encar-
regar a la Chantal un informe sobre les perspectives d'editar
una nova traducció d'algunes obres poc conegudes de Jorge
Luis Borges, especialment reculls d'assajos breus. Per posar
fil a l'agulla, la Chantal va encetar la inevitable cerca a Goo-
gle. En el moment de teclejar, va succeir quelcom que Freud
hauria qualificat d'«acte fallit»; un teòleg medieval, d'acom-
pliment ineluctable del destí fixat per Déu d'ençà de l'eterni-
tat, i el veí del tercer, de simple error de picar. Va escriure:

«Josep Borges».

El segon resultat de la cerca era de la Viquipèdia en
francès. Les primeres línies de l'article eren: «José Borges
(1813-1861) és un general català que va combatre a Espanya
durant les guerres carlistes i després a Itàlia, durant el *Ri-
sorgimento*». Il·lustrava l'article un gravat del segle XIX que
mostrava el general amb posat d'heroi romàntic: mirada ar-
rogant, cabells llargs al vent i barba de pera, la mà esquerra
sobre el pom del sabre i la dreta a la panxa, entre dos botons
de la casaca de l'uniforme: un gest típic de Napoleó, força
imitat per militars ambiciosos i bojós megalòmans, reclosos
en manicomis.

Així doncs, la quasi centenària Marie Vencini no repa-
piejava del tot. El famós Josep Borges havia existit de debò.
La Chantal va consultar la versió en català de la Viquipèdia:
l'article era encara més curt que el francès. L'italià, en can-
vi, era força extens, i de la seva lectura es deduïa que Borges
era un personatge que gaudia de certa popularitat al país de
Dante Alighieri, els espaguetis carbonara i la màfia.